

DEN SIDSTE HENRETTELSE

INTRODUKTION

Den 8. november 1892 kl. 07.15 blev Jens Nielsen halshugget i Horsens Straffeanstalt. Morgenen efter Jens Nielsen havde modtaget dødsdommen, blev han ført fra cellen ud i vestre gård, hvor skarpreteren, borgmesteren, præsten og inspektøren ventede. I fængslets vinduer var 200 fanger tvunget til at overvære, hvordan Jens Nielsen roligt lagde sig til rette på skafottet. Det blev den sidste halshugning i Danmark.

JENS NIELSENS OPVÆKST

Jens Nielsen voksede op på fattiggård og opdragelseshjem, og han lærte tidligt at stjæle. Da han var 16 år, fik han en dom på to års fængsel for at sætte ild til Landerupgaard Opdragelsesanstalt. Efter løsladelsen i 1880 fra Vridsløselille Straffeanstalt sendte sognerådet ham til Amerika. Herefter fulgte et par år med korte ansættelser, forbrydelser og fængselsophold i England og Sverige.

”Jeg er født den 21 November 1862 i Jyderup Sogn Holbæk Amt, og har vist fra min Fødsel af været overladt til min Moders Omsorg alene, da mine Forældre saalngt jeg erindrer tilbage har været skildt fra hinanden.” (Nielsen, 1886)

”Min Moder var Krøbling og kunde ikke selv ernære sig og sine 3 Børn, hvorfor hun fik understøttelse af Sognet. Men dette var ikke tilstrækkeligt til vort Underhold, og hun saa sig ofte nødsaget til at gaa og tigge ved fremmede Dørre.” (Nielsen, 1886)

”Paa Brokjøb Fattigaard begyndte et helt nyt Liv for mig. Jeg kunde nu ikke længer løbe omkring og tomle mig som jeg selv ville, thi her stod jeg ligesaameget under Fattiggards Bestyrerens Opsyn som under min Moders.” (Nielsen, 1886)

”Sogneraadet havde besluttet at sende mig til Flakkebjerg Opdragelsesanstalt.” (Nielsen, 1886)

”Var jeg blot aldrig bleven sendt til disse forbandede Anstalter, var jeg aldrig bleven den, jeg er. Jeg ved nok, at der er ingen, som vil tro, hvad jeg siger om disse Opdragelsesanstalter.” (Nielsen, 1885)

”De kan ikke gøre Dem nogen Tanke om, hvor grusomt det var. Den første Dag blev jeg sendt ned i Brændeskuret med Mad. Jeg anede ikke, hvem det var til.” (Tidligere elev på Flakkebjerg og Landerupgaard, 1943)

”Men derinde i Brændeskuret laa paa en Bænk en Dreng og klagede sig af Smerte. Det var Jens Nielsen. [Han] havde ligget her i en Maaned med Hænderne bundet paa Ryggen. Der var ingen Lys, og ingen Luft, og her var han blevet pryglet til Blods.” (Tidligere elev på Flakkebjerg og Landerupgaard, 1943)

”Blev af Sognet sendt til Amerika, opholdt sig der 6 Uger, tog derefter Hyre med et Skib, som han forlod i Antwerpen, blev af Politiet sendt til London, hvor han forblev i 15 Maaneder, blev her straffet 2 Gange med Straffearbeide for Tyveri.” (Protokol, 1884)

”Tog derfra i Mai 1882 med et Skib, fra hvilket han deserterede i Helsingfors, reiste til Calmar, hvor han stjal og blev idømt 1 Aars Forbedringshusarbeide, blev løsladt fra Calmar Cellefængsel d. 7. Juni 1883, blev derfra sendt til Kjøbenhavn.” (Protokol, 1884)

FORBRYDELSER OG STRAF

Jens Nielsen var 20 år, da han vendte tilbage til Danmark i 1883. Kort tid efter satte han ild til gårde i bl.a. Valby og Hvidovre. Nielsen blev pågrebet og idømt 16 års tugthus for tyveri og brandstiftelse, og i 1884 kom han til fængslet i Horsens. Med udsigten til 16 år mere bag tremmer besluttede han sig for at dø. Han ville dræbe en betjent, og derved få en dødsdom og blive henrettet.

”Jeg ville ud paa Landet en Tur og der forsøge at faa fat paa nogle Penge ved hjælp af Ildspasættelse.” (Nielsen, 1884)

”Jeg tendte her Ild i Halmen og rakte dette i fult Blus op mod Taget, hvor Ilden Øjeblikkelig grib fat og udbredte sig med forbausende Hurtighed over hele Gaarden, der i et Øjeblik stod i Lys Lue.” (Nielsen, 1884)

”Fange No. 45. Dom No. 2702. Jens Nielsen. 21 Aar f. 21/11 62. Forbrydelse: Brandstiftelse, Indbrudstyveri. Naar indsat i Straffeanstalten: 1884 d. 11de Juli. Straffetid: 16 Aars Tugthusarbeide.” (Protokol, 1884)

”Anmoder om at blive anbragt samm. med en anden Fange, da Ensomheden paatvinger ham den Tanke, at han er uretfærdigt behandlet, hvilket fremkalder Tanker om Hævn og Mord, og da han frygter at den vedvarende Isolation skal undergrave hans aandelige Tilstand.” (Protokol, 1891)

”Jeg haaber snart at se Ende paa min elendige Tilværelse.” (Nielsen, 1885)

TRE ATTENTATER

Jens Nielsen kunne ikke overskue en dom på 16 år. Han havde allerede siddet sammenlagt 6 år i isolation, var blevet psykisk syg, og ønskede nu at dø. Tre gange forsøgte han at dræbe en fængselsbetjent for at fremprovokere en dødsstraf. De to første gange blev han benådet af kongen, men tredje gang blev dødsdommen eksekveret.

13. december 1884

Jens Nielsen overfaldt opsynsbetjent Henriksen på vej til gårdtur. Nielsen havde i forvejen taget et jernlod fra den strikkemaskine, han arbejdede ved, og bundet en snor i det. Henriksen blev slået hårdt i baghovedet med loddet, men Nielsen blev hurtigt overmandet og ført væk. Henriksen var sygemeldt i 12 dage.

Dom: Dødsstraf. Benådet af kongen til tugthusarbejde på livstid under streng bevogtning.

”Det første Mordforsøg begik han overfor Opsynsbetjent Henriksen. Vaabenet, som han benyttede, var en Slynge, der bestod af et til den Strikkemaskine, hvorved han arbejdede, hørende skiveformet Jernlod af 90 Kvints Vægt samt en til samme bundet Snor af den Slags, som flere Fanger paa Afdelingen benyttede til deres Bobinrokke, hvilken han havde tilvendt sig paa Arbejdstuen. Attentatet begik han, da han og hans Medfanger bleve førte til Gaardtur af H. og en anden Opsynsbetjent. H. gik foran og den anden Betjent bagefter Fangerne, og medens den førstnævnte var beskæftiget med at oplukke en Dør, bibragte Fangen, der stod bag H., denne med Jernloddet af al Kraft et Slag i Baghovedet. Betjenten, der efter Slaget tumlede over mod Døren, fattede sig dog hurtigt og fik kastet Fangen til Jorden. Efter kort Tids Forløb kom den anden Betjent og flere andre til Hjælp, og Fangen blev greben og ført bort. Betjenten laa efter Overfaldet syg i 12 Dage.” (Beretning 1883-1886)

24. august 1885

Jens Nielsen løsnede en mursten med tenen fra en spinderok. Han lavede skarpe kanter og bandt snore om stenen som håndtag. Da opsynsbetjent Petersen delte brød ud, slog Nielsen ham i hovedet. Petersens kasket afbød slaget, og han afværgede mordforsøget.

Dom: Dødsstraf. Benådet af kongen til livsvarigt tugthusarbejde under streng bevogtning samt 27 slag med kat.

”Det andet Mordforsøg forøvede han overfor Opsynsbetjent Petersen. Ved Hjælp af Spillet i sin Bobinrok lykkedes det ham om Natten at bryde nogle Mursten ud af Cellemuren. Af en af Murstenene, der vejede over 2 Pd., og en stærk Snor, som han havde forfærdiget af noget af det Tvist, han skulde bobine, tildannede han en Slynge, idet han søgte at gøre den til et farligt Vaaben ved at skærpe en Kant af Stenen. Da Betjenten om Morgenens havde lukket Døren til Fangens Celle op for at give ham hans Brødration, bibragte [Fangen] Betjenten et Slag oven i Hovedet, i det Øjeblik Betjenten vendte sig om for at modtage Brødet af en anden Fange, der hjalp til ved saadanne Lejligheder. Slaget blev for en væsentlig Del afbødet af Skyggen og Svederemmen paa Betjentens Uniformshue, og Fangen blev kastet til Jorden og bundet af Betjenten samt af en anden Betjent. Ifølge en Lægeerklæring var der ved Attentatet kun tilføjet Betjenten en Kontusion af Ansigtet, der ikke var af nogen Betydning.” (Beretning 1883-1886)

2. maj 1892

Jens Nielsen overfaldt sygebetjent Brandstrup i forbindelse med et lægebesøg i Nielsens isolationscelle. Nielsen brugte et ben fra cellebordet som våben. Det havde tre søm, som stak ud, men da han slog Brandstrup i hovedet, ramte han med den flade side uden søm. Brandstrup led et par dage af svimmelhed og fik kronisk susen for ørerne.

Dom: Dødsstraf. Eksekveret 8. november 1892.

”Comparenten [Jens Nielsen] bad Lægen om Tilladelse til at beholde sine Underbenklæder Maanedens ud, og da han havde faaet Lov hertil, talte han om, at han havde haft Diarrhoe. I den sidste Tid i Forbindelse med nogen Hovedpine. Dette var ikke Tilfældet og Comparenten sagde det alene for at faa Leilighed til at bemærke, at Hovedpinen muligen kunde stamme fra Røg fra Kakkellovnen og for at henlede Lægens og Sygebetjentens Opmærksomhed paa Kakkellovnen. Dette lykkedes ham ogsaa, idet baade Lægen og

Sygebetjenten vendte sig om for at se paa Kakkelovnen. Medens baade Lægen og Sygebetjenten vendte Ryggen til, snappede Comparenten Bordbenet, og idet han fattede om det med begge Hænder, huggede han af al sin kraft Sygebetjenten et Slag oven i Hovedet. Comparenten havde forud tænkt sig at føre Slaget saaledes, at de udstaaende Søm ramte Hovedet." (Politiprotokol, 1892)

FIRE BESKRIVELSER AF HENRETTELSEN

Jens Nielsen blev henrettet 8. november 1892 i fængslets vestre gård. Henrettelser var normalt offentlige, men da der på dette tidspunkt var folkelig modstand imod dødsstraf, blev halshugningen af Nielsen kun overværet af det officielle følge samt 200 fanger, som så til fra vinduerne. Men der findes flere skriftlige beskrivelser af det, som blev den sidste henrettelse med økse i Danmark.

Fængselsinspektør Niels Backe

Niels Backe kom til Straffeanstalten i Horsens som inspektionsassistent 1. april 1880 efter en karriere i militæret. I 1885 blev han forfremmet til fængselsinspektør, og han blev siddende på posten indtil sin død i 1905. Han var kendt for at føre en stram disciplin blandt både betjente og fanger. Backes beskrivelse af henrettelsen stammer fra straffeanstaltens forhørsprotokol.

"Til det berammede Klokkeslæt 7,05 førtes Dødsdømte, bevogtet af 6 Fængselsbetjente til Retterstedet. Han modtoges her af Politimesteren, [der] efter at have oplæst Dødsdommene og den Kgl. Resolution, hvilke Dødsdømte [tog] med tilsyneladende fuldstændig Sindsro, og udtalte et "Gud være med dig", overgav ham til Skarpretteren. De faa Skridt til Skafottet udførte Delinkventen i sikker Gang, knælede ved egen hjælp paa det til Skafottet hørende Underlag og lagde til selve Henrettelses-Øjeblikket den største Fatning for Dagen. Executionen fandt sted kl. 7,15 og udførtes i eet Hug, hvorefter det afsjælede Legeme af et Fangecommando lagdes i Kiste og henbares til Fængslets Ligkapel, hvorefter det i Skumringen under en Fængselsbetjents Opsyn bortkjørtes til Kirkegaarden." (Inspektør Niels Backe, 1892)

Fængselspræst Salomon Hafstrøm

Salomon Hafstrøm var fængselspræst ved Horsens Straffeanstalt i perioden 1884-1896 og kendte i den egenskab Jens Nielsen godt. Hafstrøm og Nielsen havde et særdeles stormfuldt bekendtskab, og i perioder var der nok mest tale om had. Hafstrøm er forfatter til mange artikler og bøger, bl.a. en biografi om Jens Nielsen med titlen: "Jens Nielsen: et ødelagt livs historie."

"Næste Morgen Kl. 6 var jeg i Straffeanstalten, men han afslog atter at tale med mig. Jeg saa ham altsaa først ved Retterstedet lige før Henrettelsen. Han var bleg, men havde fuldkommen Magt over sig selv og røbede ingen Dødsfrygt. Før Borgmesteren m. fl. kom til Stede, gik jeg hen til den dødsdømte og sagde halv højt: *Jens Nielsen*. Han vendte sit Ansigt bort og sagde med haard Røst: *Jeg har ikke noget at tale med Dem. Herr Pastor! Har jeg min Frihed?* Jeg var altsaa tavs Tilskuer ved det uhyggelige Skuespil. Borgmesteren kom og oplæste Dommen; *han* var meget stærkt bevæget, Jens Nielsen derimod fuldt behersket. Denne hørte rolig sin Dom blive oplæst, gik villig til Blokken og lagde Hovedet ned. Det faldt for eet Hug af Skarpretterens Øxe. Straffefanger lagde Legemet og Hovedet i Ligkisten og bar den til Tugthusets Ligstue, hvor Jordpaakastelse plejer at foregaa. Den skete i Overværelse af Fangerne, som havde baaret Kisten derhen." (Fængselspræst Salomon Hafstrøm, 1892)

Journalist Henrik Cavling

Henrik Cavling var journalist på Politiken fra 1886, og i perioden 1905-1927 var han chefredaktør. Han er bl.a. kendt for sine reportagejournalistiske artikler, ikke mindst "Jens Niensens Henrettelse", som man kunne læse i Politiken dagen efter henrettelsen. På trods af, at Cavling ikke selv overværede henrettelsen, berettede han indgående om fangens tanker, sidste måltid og sidste ord.

"Staaende dér mellem 4 store Fangevogtere syntes han som et lille Barn. Hans uredte Haar gav ham et forvildet Udtryk. Borgmesteren læste med høj Røst Underrets-, Overrets- og Højesteretsdommen, der alle 3 sluttede med at dømme ham til Døden. Oplæsningen tog 3 1/2 Minut. Klokken var nu bleven 7,14, og det første spage Lysskær dæmrede i Østen, da Borgmesteren højtideligt sagde: *Nu før Deres Livslys slukkes, spørger jeg Dem, om De vil høre Præstens Ord.* Jens Nielsen: *Nej.* Borgmesteren: *Saa Gud være med Dem da. Farvel!* Jens Nielsen: *Tak Hr. Borgmester og – Farvel!* Borgmesteren (til Bøddlen): *Vil De gøre Deres Pligt!* Sejstrup bukkede sig høfligt mod Jens Nielsen og sagde: *Vær'saa artig.* Han sprang hen til Planken, lagde sig paa langs, og trykkede Hagen ned i Falsen. For Bøddlen var der ikke andet at gøre end at lægge Bøjlerne om hans Nakke. Klokken var 7,15. Den Lyd, der hørtes, lød som naar man slaar en vaad Svamp mod en Væg – saa hørte man en svagt klingende Metallyd. Hovedet faldt i Blikkoppen og trillede derfra videre ned i Gruset. Fangerne bar derpaa Kisten ind i det nærliggende Kapel." (Journalist Henrik Cavling, 1892)

Skarpretter Jens Seistrup

Jens Seistrup arbejdede som slagter og politibetjent, inden han i 1877 blev "Kongeriget Danmarks Skarpretter". Han bestred stillingen frem til 1906. Han halshuggede tre dødsdømte gennem sin karriere. I 1882 skulle han bruge tre hug til at halshugge Anders Sjøllander. Denne begivenhed var stærkt medvirkende til den offentlige modstand mod dødsstraf, som herskede, da Jens Nielsen blev henrettet.

"Han var en lille Sprællemænd at se til. En rask lille Karl! Jeg følte næsten Lyst til at tage min Hat af for Ham. Han kom dansende over Fængselsgaarden mellem sine seks store Ledsagere. Og ved De saa, hvad han gjorde, da Borgmesteren havde oplæst Dommen? Han gik lige hen til Borgmesteren, stak ham paa Haanden og sagde: *Farvel, Hr. Borgmester – og Tak!* Præsten, som var til Stede, prøvede at sige et Par Trøstens Ord til ham. Men Jens Nielsen afviste ham: *Trøstens Ord har De kunnet tale for længe siden! Hér er ikke Tid til sligt!* Han gik selv hen og lagde sig paa Blokken. Han var i en tynd, let Fangedragt. Da han havde lagt sig, stod jeg et Øjeblik og heksede med at gøre Dragten fri omkring Halsen. Ved De, hvad han sagde til mig: *De skulle tage og knappe den øverste Brystknop op!* Det vidnede da om, at han var klar og sig selv bevidst til det sidste! Ved et Hug skiltes Hovedet fra Kroppen." (Skarpretter Jens Seistrup, 1916)

SKAFOT OG ØKSE

Skafot og økse blev anvendt for sidste gang, da Jens Nielsen blev henrettet. Skarpretter Jens Seistrup, som halshuggede Nielsen, købte dem for 400 kr. af sin forgængers enke, da han blev udnævnt til skarpretter i 1877. Da Seistrup gik på pension i 1906, solgte han skafot og økse videre til sin efterfølger. Både skafot og økse kunne skilles ad, og øksen blev opbevaret og transporteret i en kuffert.